

Inleiding

In mijn praktijk als orthopedagoog/gz-psycholoog komen natuurlijk ook ouders met een enig kind. Eerlijk gezegd zag ik hen tot nu toe niet als een aparte categorie. Voor mij is ieder mens uniek, ieder kind en iedere opvoedingssituatie. Dus ook die van enig kinderen. Dat neemt niet weg dat een gezin met één kind in een aantal opzichten bijzonder is, net zoals mijn eigen gezin met drie dochters in bepaalde opzichten bijzonder is, of het gezin van mijn moeder met acht kinderen. Over die bijzonderheden bij enig kinderen gaat dit boek. Niet omdat 'bijzonder' beter of slechter is. Ik ga ervan uit dat het voor mensen met één kind prettig is om te lezen over je eigen specifieke situatie. Dat geeft herkenning, stof om na te denken, het levert gespreksonderwerpen en kan helpen om beslissingen te nemen. Ook enig kinderen zelf kunnen er herkenning in vinden. En voor stellen die aan een eerste of een tweede kind denken, kan het prettig zijn om dit boek te lezen en het te gebruiken in hun besluitvormingsproces.

Dit boek is tot stand gekomen in samenwerking met een aantal ouders van een enig kind en de kinderen zelf. Sommigen van hen ken ik, met anderen heb ik alleen per e-mail contact gehad. Deze groep ouders en kinderen vormt geen representatieve steekproef van huishoudens met één in Nederland. Het was niet de opzet van het boek om een wetenschappelijk verantwoord rapport op te stellen. Dan had ik een duidelijkere omschrijving van het begrip enig kind moeten maken. Want hoe zit het met enig kinderen van gescheiden ouders die later in een gezin wonen met kinderen van een nieuwe partner? Ben je dan nog enig kind? Of als je broer of zus overlijdt en je blijft als enig

kind over? Dergelijke situaties zijn in dit boek niet betrokken. Ik heb ervoor gekozen om gezinnen met enig kinderen van allerlei leeftijden aan het woord te laten. Dat betekent dat er ook gezinnen bij zijn waar later misschien nog een tweede kind geboren wordt. Zelfs bij zo'n selectie blijkt al dat er een enorme diversiteit is. Er zijn gezinnen die bewust hebben 'gekozen' voor één kind – hoewel ik me realiseer dat ik met het woord 'kiezen' voorzichtig moet zijn. De uitdrukkingen 'kinderen kiezen' of 'kinderen nemen' zijn geen van beide passend als het gaat om het 'krijgen' van kinderen. In mijn ogen kun je als ouder wel wensen dat je kinderen krijgt, of dat je één kind krijgt, maar gelukkig kun je een kind nog niet op bestelling krijgen of nemen. Er zijn ook gezinnen waarvan de ouders dolgraag meer kinderen hadden willen hebben, maar waar dit om wat voor reden dan ook niet gebeurde.

De keuze van de gezinnen die aan het boek meededen, is min of meer willekeurig. Zoals gezegd: ik heb gepoogd om verschillende leeftijdsgroepen aan bod te laten komen, een diversiteit aan beroepen van ouders, aan woon- en verblijfplaatsen. Gedurende anderhalf jaar had ik contact met hen: we spraken met elkaar, zij reageerden op vragen, schreven mij spontaan mails met hun ervaringen, reageerden op concepten van het boek. Hun opmerkingen zetten mij vervolgens aan het denken en hebben bijgedragen aan de uiteindelijke inhoud van het boek. Mijn dank dus aan: Hennie, Annemieke en alle andere ouders en enig kinderen: Petra, Corné en Hans; Annemieke, Bas en Philip; Camiel, Marianne en Roos; Kokkie, Toon en Leonie; Elisabeth en Maartje; Ferdousi, Pon en Somsak; Joan en Mike; Anja, Ruud en Max; Sven, Josee en Tjeerd; Willy, Jacob en Hubert; Hennie, Rinus en Cindely; Tjitske, Cor en Wout; Ben, Anna en Klaas; Laura, Joop en Frits; Margriet, Peter en Bibi. En dank aan de enig kinderen die, los van hun ouders, ook hun bijdrage hebben geschreven: Hadewych, Lotje, Fleur, Erin en Anand. Sommige van deze namen zijn de 'echte' namen van de ouders of de kinderen, andere hebben we bedacht. Dat maakt niet uit: alle ouders en alle kinderen bestaan echt en hun meningen, gevoelens, gedachten zijn allemaal meer dan echt en meer dan de moeite van het lezen waard.

Dat het onderwerp 'enig kind' leeft, bleek na publicatie van dit

boek ook uit de pers en vakbladen. Zo verscheen er een uitgebreid interview met mij en een paginagroot artikel onder de titel 'Onderzoek naar kinderen die zonder broertje of zusje opgroeien "Niet de enige"', in dagblad *De Telegraaf*. In dit artikel stelt de journaliste Denise Hoogland dat er blijkbaar nog steeds vooroordelen zijn tegen 'enig kinderen', ondanks het feit dat er in onze tijd zoveel verschillende gezinsvormen mogelijk en gebruikelijk zijn. Haar oproep om hierop te reageren leverde veel interessante reacties op. Deze reacties, die in bepaalde opzichten sterk verschillen van die van de ouders en jongeren die vanaf het begin aan het boek hebben meegewerkt, zijn in dit herziene boek verwerkt.

Zonder de bijdragen van al deze mensen had dit nooit zo'n persoonlijk boek kunnen worden. De openheid waarmee ieder zijn of haar bijdrage heeft geleverd, heeft mij blij verrast. Ik hoop en verwacht dat de lezers van dit boek hier veel aan kunnen hebben: herkenning, troost, ondersteuning bij datgene waar je als ouder voor wilt staan, een figuurlijke arm om de schouder, de wetenschap dat je niet alleen staat in je twijfels, je zorgen, je trots op je gezinssituatie en je vertrouwen dat je er in je eigen leven iets goeds van hebt gemaakt. De visies en de meningen van de ouders en kinderen zelf die aan dit boek hebben meegewerkt, zijn divers en geven daarmee een genuanceerd beeld van de werkelijkheid. Want één waarheid zal er nooit zijn en een beste opvoedingssituatie evenmin.

We hebben ons leven niet voor het kiezen, veel komt op ons pad en daar zullen we het mee moeten doen. De ouders en kinderen uit dit boek laten zien hoe zij dat zo goed mogelijk proberen te doen.

In dit boek komt een aantal onderwerpen naar voren waarvan bleek dat deze interessant zouden zijn voor ouders die één kind hebben of eraan denken om een gezin met één kind te vormen. Ook de beleving van de kinderen zelf komt ter sprake, omdat ik ervan uitga dat ouders daarover waarschijnlijk graag lezen. Mogelijk is het boek ook interessant voor enig kinderen zelf of voor anderen die te maken hebben met enig kinderen en hun ouders.

In hoofdstuk 1 wordt een algemeen beeld geschetst van gezinssituaties, aantallen kinderen in gezinnen in Nederland, in andere lan-

den in de wereld, nu en vroeger. Duidelijk wordt dat er in onze tijd een enorme diversiteit is aan gezinnen en dat er een grote (maar niet oneindige) keuzevrijheid is voor ouders.

In hoofdstuk 2 worden de ouders en de enig kinderen die aan dit boek hebben meegeschreven, voorgesteld. De onderwerpen die aan de orde komen, zijn grotendeels gebaseerd op hun interesses en betreffen thema's waarover ik met hen van gedachten heb gewisseld. Hun verhalen komen in de latere hoofdstukken terug.

Hoofdstuk 3 gaat over het proces van en de motieven voor de besluitvorming bij ouders als zij aan kinderen en eventueel aan een tweede kind denken. Uit de verhalen van 'onze' ouders blijkt dat dit proces zeer divers kan zijn.

De omgeving kan voor een gezin een belangrijke steun zijn. Daarover gaat hoofdstuk 4. Toch is er ook veel onbegrip en leven er blijkbaar nog veel vooroordelen over enig kinderen. In dit hoofdstuk wordt onder meer besproken hoe ouders zelf een (actieve) rol kunnen spelen in die omgang met de omgeving.

Hoofdstuk 5 bespreekt ideeën uit de literatuur over enig kinderen en er wordt onderzocht of die ideeën ook voorkomen bij 'onze' ouders. Besproken wordt hoe ouders zo goed mogelijk tegemoet kunnen komen aan de wezenlijke behoeften van hun kind en hoe men de valkuil van een teveel aan opvoeding kan vermijden.

In hoofdstuk 6 komen de enig kinderen aan bod. Ervaren zij zelf hun situatie als anders? Welke voor- en nadelen zien zij zelf?

In hoofdstuk 7 komen we terug bij de ouders: wat vinden zij belangrijk in de opvoeding van hun kind? Wat zien zij zelf als belangrijke verschillen tussen hun gezinssituatie en die van gezinnen met meer kinderen?

Hoofdstuk 8 gaat over de dagelijkse zaken in een gezin met één kind: verjaardagen, vakanties, de combinatie van werk en zorg.

Hoofdstuk 9 betreft de toekomst, voor veel ouders een punt van zorg. Hoe gaat het later, als je afhankelijk wordt van de zorg van anderen? Hoe is het voor kinderen om over te blijven na de dood van hun ouders, als er nog nauwelijks mensen in hun omgeving zijn om herinneringen mee te delen?

In het laatste hoofdstuk wordt kort teruggeblikt op het proces van het schrijven van dit boek en op datgene wat dit project heeft opgeleverd. Na verschijnen bleek het boek een welkome bijdrage aan de discussie over dit onderwerp. Er kwamen veel reacties op, in de meeste gevallen van mensen die zelf enig kind zijn en blij waren met het onbevooroordeelde karakter van het boek. Vanwege deze belangstelling is besloten tot deze, lichtelijk herziene, uitgave, waarin alle statistieken en persoonlijke gegevens zo goed mogelijk zijn bijgewerkt naar de huidige situatie.